

ARİSTOTELES: DEVLET-BİREY İLİŞKİSİNDE DEVLETİN ÖNCELİĞİ

Doç. Dr. Ferhat AĞIRMAN*

ÖZ

Politika I.2'de Aristoteles devlet-birey arasındaki ilişkiyi parça-bütün ilişkisi olarak tasvir eder. Ona göre; nasıl ki bir bütün parçalarından önce gelirse, devlette kendini meydana getiren birey ve ailelerden önce gelir. Ancak, devletin oluşumundaki tarihsel süreçten ve devletin bireylerden meydana geldiği olgusundan hareketle, Aristoteles'in bu öncelik ilişkisinden kastettiğinin, zaman bakımından bir öncelik olmadığı açıktır. O halde, Aristoteles devletin kendini meydana getiren öğelerden önce geldiğini söylerken neyi kastetmektedir? Birçok yorumcu bu konuyu açıklığa kavuşturmak için, Aristoteles'in *Metafizik* eserinde yer alan "önce gelen" kavramının çeşitli anlamalarına başvurmuş ve metafizik temelli yorumlar öne sürmüşlerdir. Aristoteles'in *Politika*'nın başlangıcında devletin doğal gelişimine ve nasıl ortaya çıktığına ilişkin tasviri de bunu destekler niteliktedir. Ancak, bu yalnızca devlet ve birey arasındaki öncelik ilişkisinin ne olamayacağını gösterir. Dolayısıyla, Aristoteles'e göre devletin hangi bakımdan bireyden önce geldiği açık değildir. Aristoteles'in devlete ilişkin söylemlerinde kendi ontolojisinde yer alan kavramları kullanması, Mayhew ve Chen gibi bir çok yorumcuyu söz konusu savı anlamada Aristoteles'in *Metafizik* adlı eserine yöneltmiştir. Onlara göre, Aristoteles'in aynı kavramları hem *Politika*'da hem de *Metafizik*'te kullanması, Aristoteles'in siyasi ve ontolojik görüşleri arasındaki bağlantıya kanıt teşkil eder. Aristoteles'in *Metafizik*'te ortaya koyduğu "önce gelme" kavramının farklı anlamlarından hareketle, Mayhew ve Chen Aristoteles'in devletin bireyden önce geldiğini söylerken ne kastettiğini açıklamaya çalışmışlardır. Onlara göre, söz konusu öncelik töz-doğa bakımından önceliğe karşılık gelir. Diğer deyişle, birey devletten bağımsız var olamazken; devlet bireyden bağımsız var olabilir. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, Aristoteles'in bazı söylemleri devletin bireyden bağımsız var olamayacağına işaret eder. Bu da Mayhew ve Chen'in yorumu için tehdit teşkil eder. Bununla birlikte, Mayhew ve Chen'in izlediği stratejinin doğru bir strateji olup olmadığı da tartışmaya açıktır. Çünkü Aristoteles'in bilimler arasında yaptığı sınıflandırmada, metafizik teorik bilimler arasında; politika ise pratik bilimler arasında yer alır. Bu çalışmanın amacı, söz konusu yorumların Aristoteles'in savını anlamada yetersiz kaldıklarını göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Devlet, Birey, Aile, Devlet Kuramı

ARISTOTLE: STATE PRIORITY IN STATE-INDIVIDUAL RELATIONSHIP

ABSTRACT

In Policy I.2 Aristotle describes the relationship between the state and the individual as part-whole relation. According to that; just as it comes before all its parts, it comes before the individuals and families who bring themselves to the fountain in the state. However, it is clear that Aristotle's reference to this priority relation from the historical process of the formation of the state and from the fact that the state is made up of individuals is not a priority in terms of time. So what does Aristotle mean when he says that the state came before the self-sacrificing things? Many commentators have resorted to various meanings of the concept of "coming first" in Aristotle's *Metaphysical* work and put forward metaphysical-based interpretations to make this point clear. At the beginning of Aristotle's politics, the state's natural development and how the emergence of it supports this. However, this only shows how the priority relation between the state and the individual can not be. Hence, according to Aristotle, it is not clear from which

---

*Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Denizli.
fagirman@pau.edu.tr.

side the state came before the individual. The use of Aristotle's concepts in his ontology in his discourse on the state, many commentators such as Mayhew and Chen pointed to Aristotle's *Metaphysics*. For them, Aristotle's use of the same concepts in *Hempolika* and *Metaphysics* is evidence of the connection between Aristotle's political and ontological views. Moving from the different meanings of Aristotle's concept of "coming first" in *Metaphysics*, they tried to explain what Mayhew and Chen meant when Aristotle said that the state came before the individual. For them, the priority corresponds to priority in terms of substance-nature. In other words, while the individual can not exist independently from the state; the state can exist independently of the individual. However, as mentioned above, some of Aristotle's discourses indicate that he can not exist independently in his state. This is a threat to the interpretation of Mayhew and Chen. However, it is also debatable whether the strategy that Mayhew and Chen follow is a right strategy. Because Aristotle's classification among the sciences, metaphysical theoretical sciences, policy is among the practical sciences. The purpose of this study is to show that the interpretations of Aristotle's arguments are insufficient.

Keywords: Aristotle, State, Individual, Family, Theory of State

Giriş

...şehir ya da devletin, aileden de aramızdaki herhangi bir bireyden de önceliği vardır. Çünkü bütün, parçadan önce gelmelidir. El ya da ayağı tüm bedenden ayırın, artık el ya da ayak olmaz (ancak, nasıl taştan yontulmuş bir el ya da ayaktan söz edebiliyorsak, öylece adı kalır geriye). Böyle bir eylem sonucunda, onu o yapan güç ve işlevi yitirmiş olacağı için, ortadan kalkacaktır...öyleyse, devletin hem doğal hem de bireyden önce olduğu apaçıktır. (Aristoteles 2016 12)

Politika I. 2'de yer alan bu pasajda, Aristoteles devlet-birey ve parça-bütün arasında bir analogiye başvurarak devletin birey ve aile karşısında önceliğini kanıtlamaya çalışır. Aristoteles, devletin parçalardan meydana gelen bir bütün olduğunu *Politika*'nın ilk bölümünde dile getirir ve onun doğasını anlamak için, önce onu oluşturan kurucu öğelerin açıklanması gerektiğini savunarak analitik yani çözümleyici bir metod (Aristoteles 2017 9) izleyeceğinin sinyallerini verir. Ona göre, devlet birey ve ailelerden oluşur. Devlet ile birey arasında paça bütün ilişkisi bulunmasından hareketle, Aristoteles şu argümanı ortaya koyar:

- (i) Bütün parçadan önce gelir.
- (ii) Aile ve birey, devleti meydana getiren parçalardır.
- (iii) Dolayısıyla, devlet birey ve aileden önce gelir.

Aristoteles'in argümanı parça-bütün benzerliğinin yanı sıra öncelik nosyonu üzerine kuruludur. Dolayısıyla, argümanın iyi ve güçlü bir argüman olup olmadığının belirlenmesi için, Aristoteles'in devletin ve birey ve aileden önce geldiğini söylerken ne kastettiğinin anlaşılması gereklidir. Bununla birlikte, devletle birey arasındaki öncelik ilişkisinin bütünle parça arasındaki öncelik ilişkisiyle benzeşip benzeşmediği ortaya konmalıdır. Çünkü, Aristoteles'in iki farklı öncelik ilişkisini eşdeğer tutması, argümanın zeminini sarsacaktır. Bu çalışmada, literatürde mevcut konuya ilişkin yer alan yorumlar temelinde Aristoteles'in *Metafizik*'inde yer alan "önce gelen" kavramının farklı anlamları üzerinde durulup, bu anlamların Aristoteles'in argümanındaki "öncelik" ilişkisini karşılayıp karşılamadığı irdelenecektir.

Zaman, Tanım ve Töz/Doğa Bakımından "Önce Gelen"

Devlet-birey arasındaki öncelik-sonralık ilişkisine ilişkin tartışmanın bir benzeri Aristoteles'in ontolojisinde mevcuttur. Aristoteles'in *Metafizik*'in Zeta kitabında tözün niteliklerinden önce geldiği ve formun maddeden önce geldiği yönündeki söylemleri, Aristoteles'in önce gelme durumundan ne kastettiği tartışmasını doğurmuştur. Aristoteles'in "önce gelme" kelimesini farklı anlamlarda kullanması (Cleary 1988) ise,, söz konusu savların anlaşılmasını güç kılmakla beraber farklı yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğal olarak, literatürdeki "önce gelme" durumuna ilişkin halihazırda yer alan bu tartışmalar, bazı yorumcular tarafından Aristoteles'in ontolojisinin devletin birey karşısındaki önceliğini anlamada yardımcı olup olmayacağını sorgulamaya itmiştir. Bu bağlamda, Siyi Chen ve Robert Mayhew gibi yorumcular Aristoteles'in *Metafizik*'ine başvurarak "önce gelme" kelimesinin kullanıldığı farklı anlamlara dikkati çekmişler ve devletin önce gelme durumunu bunlardan birine dayanarak açıklamaya çalışmışlardır. Bir nevi sözlük olarak atfedilecek *Metafizik*'in Delta kitabında yer alan bu anlamlara göre, bir şey diğerine göre zaman, tanım ya da doğa ve töz bakımından önce gelir. Cehn ve Mayhew, Aristoteles'in devletin bireyi öncelemesinden kastettiğinin doğa ve töz bakımından önce olma durumu olduğunu savunurlar. Chen ve Mayhew'in yorumuna geçmeden önce, öncelik kavramının ilk iki anlamı ele alınıp Aristoteles'in devletin önceliğine ilişkin savını anlamada etkili olup olmadıkları sorgulanacaktır.

İki şey arasında zaman bakımından öncelik ilişkisi, referans ya da hareket noktası olarak kabul edilen noktaya uzaklığı ya da yakınlığı bakımından belirlenir:

...örneğin geçmişteki olaylar, içinde yaşadığımız andan daha uzak olmaları anlamında (örneğin Troya savaşı, Med savaşlarından önce gelir; çünkü o, içinde yaşadığımız andan daha uzaktır), başka bazıları, örneğin gelecekteki olaylar ona daha yakın olmaları anlamında (örneğin Nemea oyunları, başlangıç ve hareket noktası olarak kabul ettiğimiz için bulunduğumuz ana daha yakındırlar) diğerlerinden önce gelirler. (Aristoteles 2010 259)

Pasajdan da anlaşılacağı üzere, seçilen referans noktasına ve şeylerin konumlandığı zaman göre, varlıklar, nesnelere ya da olaylar arasındaki öncelik ilişkisi değişebilir. Referans noktası olarak içinde bulunduğumuz 2018 senesini ele alalım. Geçmişte olan x ve y gibi iki olaydan hangisi referans olarak aldığımız 2018 senesinden daha uzaksa diğerinden daha önce gelir. Öte yandan, gelecekteki x ve y gibi olaylardan hangisi 2018 senesine daha yakınsa diğerinden daha önce gelir. Eğer Aristoteles devletin bireyden önce gelmesini zaman zaman bakımından önce gelme anlamında söylediyse, o zaman devletin varlığı bireylerin varlığını zamansal olarak önceler. Referansa noktası olarak devletin ilk oluşum aşamasını değil de daha sonraki bir periodu esas alırsak, devletin bireyleri öncelediği durumlar söz konusu olabilir. Yani devletin nesilden nesile varlığını koruduğu varsayılırsa, devlet bünyesindeki yeni nesilleri zamansal olarak önceler. Ancak, devletin bireyleri her daim zaman bakımından öncelemediği açıktır. Aristoteles'in *Politika*'nın ilk kitabında devletin doğal gelişimsel süreci tasviri bunun göstergesidir. Erkek ve kadınların zorunlu birlikteliği sonucu oluşan ailelerin birleşmesiyle köyler, köylerin birleşmesiyle şehir ve devletler meydana gelmiştir. İnsanın başlattığı bu süreçte devletin kendini oluşturan kurucu öğelerden zamansal olarak önce gelmesi mümkün değildir.

Birşeyin tanımı bakımından diğerinden önce gelmesi ise, tanımlanan şeyin kendisini tanımlayan şeylerden sonra geldiği anlamında kullanır. Ayrıca, Aristoteles tanım bakımından önce gelmeyle, iki şey arasındaki tanım bakımından asimetri ilişkisini vurgular. Yani, x'in y'den tanım bakımından önce gelmesi, y'nin x aracılığıyla tanımlanabilmesine rağmen x'in y aracılığıyla tanımlanamayacağıının göstergesidir. Aristoteles, örneğin, dik açının dar açıdan tanım bakımından önce geldiğini söyler. Ona göre, dar açıyı tanımlamak için dik açıdan faydalanırken; dik açının tanımı dar açı vasıtasıyla yapılamaz: "Dar açı, dik açıdan daha küçük açıdır. Daire ile yarım daire arasındaki ilişkide de aynı şey söz konusudur. Yarım daire, daire ile tanımlanır. Aynı şekilde parmak da bedenin tümü ile tanımlanır; çünkü parmak, insanın filanca kısmıdır".(Aristoteles 344) Benzer şekilde, tözde kategorilerden önce gelir. Bir niteliğin ya da niceliğin tanımında töze atıfta bulunulurken, tözler nitelikleri ya da nicelikleri vasıtasıyla tanımlanamazlar.(Ross 2014 260) Bu noktada sorulması gereken soru, devletle birey arasındaki öncelik ilişkisinin tanım bakımından önce gelmeye karşılık gelip gelmediğidir. Eğer devlet bireyden tanım bakımından önce geliyorsa, o zaman birey devlet aracılığıyla tanımlanabilirken, devlet birey ile tanımlanamaz. Aristoteles'in *Politika*'daki insan tanımları göz önünde bulundurulursa, bireyin tanımında devlete başvurulduğu söylenebilir. Aristoteles'in insanı siyasal bir hayvan olarak nitelemesi, örtük bir şekilde de olsa devlete bir atıf içermektedir. Çünkü insanın siyasal bir hayvan olması demek, insanın doğası gereği toplum halinde yaşamaya meyilli bir varlık olduğu ve dolayısıyla devlete gereksinimi olduğu anlamına gelir. Bununla birlikte, insan kendi doğasını tamamlamayı ve yetkinliğe ulaşmayı amaçlar. Ancak, bunu başarabilmesi için devlete ihtiyacı vardır. Bu bağlamda, insan kendi yetkinliği gerçekleştirmek için devlete ihtiyaç duyan bir varlık olarak tanımlanabilir. Ancak, insanın tanımında devletin yer alması insanın devletten sonra geldiği ya da devletin bireyden önce geldiği anlamına gelmez. Çünkü tanım bakımından devletin bireyden önce gelmesi için iki koşulun sağlanması gerekir. Birincisi, bireyin tanımında devletin yer alması gerekir. İkincisi, devletin tanımında bireyin yer almaması gerekir. Aristoteles'in *Politika*'daki insana ilişkin tasvirleri ilk koşulun sağlandığına işaret eder. Eğer ikinci koşulda sağlanırsa, o zaman devletin bireyden önce geldiği söylenebilir. Ne var ki, Aristoteles'in *Politika*'daki bazı söylemleri devletin birey ile tanımlandığını ima eder. Bir çok pasajda, Aristoteles devleti bileşenleri aracılığıyla tanımlar: "devlet yalnızca insanlardan oluşmaz, ayrı ayrı türde insanlardan meydana gelir", (Aristoteles 40) "aile bireyden daha çok kendi kendine yeter, devlet de aileden; insanların kurdukları topluluğun kendi kendine yeterli olduğu ana erişilince, o zaman şehir ya da devlet meydana gelmiştir",(Aristoteles 41) "devlet yurttaşlarının toplamıdır" (Aristoteles 85) ve "kendi kendine yetebilecek kadar çok sayıda bu gibi kimseler olunca da, bunlara aşağı yukarı bir devlet diyebiliriz". (Aristoteles 87) Aristoteles'e göre, devleti meydana getiren bireyler; devlete şekil veren ve yönetimi belirleyen ise anayasadır. Bu bağlamda, devletin maddesinin insan ya da birey, formunun ise anayasa olduğu söylenebilir. Devletin insan ile tanımlanması ise, ikinci koşulu ihlal eder. Dolayısıyla, devletin insandan ya da bireyden önce geldiği söylenemez. Çünkü, hem insan devlet aracılığıyla hem de devlet insan aracılığıyla tanımlanır. Bu da devlet ile birey arasındaki öncelik ilişkisinin tanım bakımından olmayacağıının göstergesidir.

Son olarak, birşeyin diğerinden önce gelmesi doğa ya da töz bakımından olabilir. Aristoteles, doğa ya da töz bakımından önce gelmeyi şöyle tanımlar:

...birde doğa ve töz bakımından önce gelen ve sonra gelen vardır: Platon'un yaptığı ayrıma göre başkaları kendileri var olmadıkları halde, kendileri başkalarından bağımsız olarak var olabilen şeyle, bu anlamda önce gelirler.- Varlığın çeşitli anlamlarını ele alırsak, birinci olarak özne gelir, dolayısıyla töz önce gelir. İkinci olarak, kuvve veya fiilin göz önüne alınmasına göre, farklı şeyler birbirinden önce gelirler. Örneğin kuvve bakımından yarım doğru, tam doğrudan; paça, bütünden; madde, somut bileşik varlıktan önce gelir. Oysa fiil bakımından bu birinciler, ikincilerden sonra gelirler. Çünkü birinciler, ancak bütünün çözümlenmesinden sonra fiil halinde olacaklardır. (Aristoteles 261)

Aristoteles bu pasajda ontolojik bakımdan öncelik ya da bağımsız var olma tezi olarak bilinen tezini ortaya koymaktadır. Buna göre, x'in y'den bağımsız var olması demek, x'in y olmaksızın var olabilirken y'nin x olmaksızın var olamayacağı demektir. Chen'in vurguladığı üzere, Aristoteles bu tezi aslında Platon'a atfeder.(Chen 2016 430) Çünkü Platon'un ontolojisinde duyusal şeyler gerçekliklerini kendilerinden pay aldıkları forma borçludurlar.(Peramatzis 2011 212-217) Bu bağlamda, duyusal şeyler kendilerinden pay aldıkları formlar olmaksızın bir gerçekliğe sahip değilken, formlar duyusal şeyler olmaksızın kendi başlarına bir gerçekliğe sahiptir.

Mayhew ve Chen'e göre, Aristoteles devletin bireyden önce geldiğini söylerken töz ve doğa bakımından önce geldiğini kastetmektedir. Bu bağlamda, devlet bireylerden bağımsız var olabilirken, bireyler devletten bağımsız var olamazlar. Ancak, Aristoteles'in *Politika*'nın başlangıcında tasvir ettiği devletin doğal gelişim süreci bunun mümkün olmadığını göstergesidir. Bu oluşum sürecinin ilk aşamasını kadınla erkeğin çiftleşerek aileleri oluşturması meydana getirir. Aileler birleşerek köyleri, köyler birleşerek şehir ve devletleri oluşturur. Bu da bireyin devlet olmadan da varlığını sürdürebileceğini gösterir. Mayhew ve Chen bireyin devletten bağımsız var olamayacağını söylerken, aslında kastettikleri bireylerin hayatta kalmak ya da ihtiyaçlarını gidermek için devlete muhtaç olmadıkları değildir. Her ne kadar açık bir şekilde ifade etmese de, Mayhew bireyin devletin dışında insan olarak yaşamayacağını ima eder. (Mayhew 1997 335) Mayhew'in yorumunun, Aristoteles'in *Politica*'daki bazı söylemleriyle tutarlı olması bakımından makul olduğu düşünülebilir. Sonuçta, Aristoteles insanı siyasal bir varlık olarak niteleyerek, onu hem diğer hayvanlardan hem de kendinde yetkin olan Tanrı'dan ayrı bir mertebeye koyar. Dolayısıyla, bireyin devletten bağımsız yaşamını sürdürmesi, bireyin ya hayvanla ya da Tanrı'yla aynı kefedede olması anlamına gelir. Diğer bir deyişle, insanın insan olarak yaşamını sürdürmesi için devlete ihtiyacı vardır. Aristoteles'in *Politika*'daki şu sözleri bunu kanıtlar niteliktedir:

İnsan nasıl tam gelişme durumuna ulaştığı zaman hayvanlardan en iyiye, yasa ve kurallardan ayrılınca da en kötüsü olur...erdemsiz insan varlıkların en vahşisi, en adalet bilmeyendir, cinsel tutkunlukları ve oburluğu bakımından da en kötüsüdür. Oysa, adalet devletin orta direğidir; çünkü siyasal topluluğun temeli hak'tır ve hak neyin adaletli olduğuna karar vermenin ayracıdır.(Aristoteles 13)

Aristoteles için, devlet insanın ahlaksal gelişimine katkıda bulunur ve erdemli olmaya sevk eder. Ancak, insan devletin dışında, herhangi bir kural ya da yasa olmaksızın yaşarsa, sadece güdülerıyla hareket eden ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edemeyen bir hayvandan farksızlaşır.

Benzer şekilde, Chen bireyin devletten bağımsız bir şekilde insanlığını yitireceğini savunur. Mayhew'in aksine, Chen görüşünü temellendirmek için bir argüman ortaya koyar. Chen'in argümanının dayanak noktası ise, Aristoteles'in devletle birey arasındaki parça-bütün ilişkisini açıklarken başvurduğu el/ayak-beden analogisidir.(Chen 2016 435) Nasıl ki bir insanın ya da hayvanın eli ya da ayağı bedeninden ayrıldığında el ya da ayak olmaktan çıkarsa, bireyde parçası olduğu devletten ayrılınca insan olmaktan çıkar. Aristoteles'in deyişiyle, yalnızca adları kalır. Yani, beden parçası olan el ile bedenden ayrılan el artık aynı şey değildir. İkisinin tek ortak yönü, aynı adı taşımalarıdır. Bu bağlamda, bedenden ayrılmış bir elin ya da ayağın, taştan yontularak yapılan bir el ya da ayaktan farkı yoktur. Çünkü bedenden ayrılan bir el ya da ayak, onu o yapan ya da onu tanımlayan fonksiyonunu yitirmiştir. Dolayısıyla, bedenden ayrı bir el ya da ayağın varlığından bahsedemeyiz. Chen'e göre, bireyde devletten ayrılırsa, fonksiyonlarını yitirir ve yalnızca "insan" adı kalır. İnsanın gerçek anlamıyla insan olabilmesi için devlete ihtiyacı vardır.

Chen'in bu konudaki argümanı şu şekilde formüle edilebilir:

- (i) Her şeyi o şey yapan ya da tanımlayan bir fonksiyon ya da amaç vardır.
- (ii) Fonksiyonunu yitiren bir şey, artık aynı şey değildir(yalnızca aynı ada sahiptir).
- (iii) Bir bütünün parçası, bütünden ayrıldığında fonksiyonunu yitirir.
- (iv) Dolayısıyla, bir bütünün parçası bütünden ayrıldığında aynı şey olarak var olamaz.
- (v) Bütün parçadan bağımsız olarak var olabilir.
- (vi) Dolayısıyla, bütün parçadan önce gelir(töz-doğa bakımından önce gelme anlamında).
- (vii) Bireyler, devletin parçalarıdır.
- (viii) Dolayısıyla, bireyler devletten ayrılırsa, birey olarak var olamazlar.
- (ix) Devlet, bireyden bağımsız var olabilir.
- (x) Dolayısıyla, devlet bireyden önce gelir.

Argümanın ilk öncülü, Aristoteles'in erekbilimci ya da teleolojik yaklaşımının karakteristik bir özelliğidir. Ona göre, her şeyin ulaşmaya çalıştığı bir amacı ya da gayesi vardır. İnsanların nihai amacı/gayesi ise mutluluktur. İkinci ve üçüncü öncüller ise, Aristoteles'in el-beden analogisine dayanır. Yedinci öncül, Aristoteles'in *Politika*'da sıklıkla vurguladığı ve dile getirdiği bir olgudur.che, beşinci ve dokuzuncu öncülleri ise örtük olarak varsayar. Bu öncüller, Chen'in argümanı için gereklidir. Çünkü Chen'in onlar olmaksızın devletin bireyden töz-doğa anlamında önce geldiğini söylemesi imkansızdır.

Chen'in ortaya koyduğu yorum, Aristoteles'in *Politika*'daki çizdiği bazı önemli noktaları göz ardı eder. Bunlardan birisi, Aristoteles'in "bahtsızlığı" sonucu devleti olmayan birey ile "doğası gereği" devleti olmayan birey ayrımıdır. Chen'in yorumuna göre, parça bütünden ayrıldığında fonksiyonlarını yitirir ve dolayısıyla artık aynı şey

değildir. benzer şekilde, birey devletten ayrıldığında gerçek anlamda insan olduğu söylenemez. Ancak, bireyin devletten ayrı olması her koşulda bireyin insan olarak değerini kaybettiği anlamına gelmez. Örneğin, Suriye'deki iç savaştan kaçan ve dolayısıyla hayatta kalmak için devletini ya da ülkesini geride bırakan insanlar, Chen'in yorumuna göre, devletlerinden ayrıldıkları için insan olmaktan çıkarlar. Fakat, Aristoteles'in böyle yorumlanması ya da böyle bir görüşü savunması mümkün değildir. "bahtsızlığından değil de doğası gereği, şehri, devleti olmayan bir birey ya fazla iyidir ya fazla kötü, ya insanlığın altındadır ya üstünde".(Aristoteles 12) Aristoteles, Suriye örneğinde olduğu gibi bahtsızlık sonucu devletten ayrı kalan bireyleri ne insanlığın altındaki hayvanlarla ne de kentine yeten ve insanlığın üstünde olan Tanrı'yla eş tutar. Ona göre, bu bireyler hala insandır. Chen, bahsi geçen ayrım ışığında yorumunu modifiye ederek, bu güçlüğün üstesinden gelebilir. Ancak, Chen'in argümanına ilişkin beşinci ve dokuzuncu öncüllerinden kaynaklanan daha temel bir güçlük söz konusudur. Chen'in devletin bireyden töz-doğa bakımından önce geldiğini savunabilmesi için devletin bireyden bağımsız var olabileceğini göstermesi gerekir. Chen, nasıl ki el olmadan beden yaşamını sürdürebiliyorsa, aynı şekilde devletin de birey olmadan varlığını sürdürebileceğini söyleyebilir. Ancak, Chen böyle bir yorum ortaya koyduğu takdirde, argümanında var olmanın farklı anlamlarını eşdeğer tutmuş olacaktır. Bir yanda, insanın insanlığını sürdürmesi anlamında bir "var olma" söz konusu. Diğer yanda, devletin varlığını sürdürmesi anlamında bir "var olma" söz konusu. Bu da Chen'in argümanı için ciddi bir problem teşkil eder.

Bununla birlikte, Aristoteles bireyin parçasından ayrıldığında "tümüyle kendine yeterli" olamayacağını söyler.(Aristoteles 13) Geçirdiği trafik kazası sonucu iki kolunda kaybeden birisi, ihtiyaçlarını tek başına karşılayamaz hale gelir. Dolayısıyla, kolu olmayan birey artık tüm fonksiyonlarını eskisi gibi yerine getiremez. Benzer şekilde, parçalarını kaybeden bütünde ya da bireylerden ayrı devletinde fonksiyonlarını tamamıyla yerine getirmesinin mümkün olmadığı söylenebilir. Kaldı ki eğer Aristoteles'in belirttiği üzere devletin nihai amacı bireyi eğitmek ve bireyin iyiliğine hizmet etmek ise, birey olmaksızın söz konusu amaç anlamını tamamıyla yitirir. Bu bağlamda, bireylerden yoksun bir devletin fonksiyonlarını yerine getirmesi mümkün değildir. Dolayısıyla, devletinde bireylerden bağımsız var olamayacağı söylenebilir. Bu da Aristoteles için bireylerden yoksun bir devletin, devleti olmayan bir bireyin tam anlamıyla insan olarak addedilmesi kadar imkansız olduğunun göstergesidir.

Sonuç

Aristoteles'e göre, nasıl ki bir bütün parçalarından önce gelirse, devlette birey ve ailelerden önce gelir. Çünkü, devlet birey ve ailelerden meydana gelen bir yapıdır. Aristoteles'in devlet ile birey arasındaki ilişkiyi parça-bütün ilişkisine benzetmesi, söz konusu önceliğin zamansal bakımdan bir öncelik olmayacağını göstergesidir. Çünkü, parçaların biraraya gelmesi sonucu bütün oluşur. Aristoteles'in *Politika*'nın başlangıcında devletin doğal gelişimine ve nasıl ortaya çıktığına ilişkin tasviri de bunu destekler niteliktedir. Ancak, bu yalnızca devlet ve birey arasındaki öncelik ilişkisinin ne olamayacağını gösterir. Dolayısıyla, Aristoteles'e göre devletin hangi bakımdan bireyden önce geldiği açık değildir. Aristoteles'in devlete ilişkin söylemlerinde kendi

ontolojisinde yer alan kavramları kullanması, Mayhew ve Chen gibi bir çok yorumcuyu söz konusu savı anlamada Aristoteles'in *Metafizik* adlı eserine yöneltmiştir. Onlara göre, Aristoteles'in aynı kavramları hem *Politika*'da hem de *Metafizik*'te kullanması, Aristoteles'in siyasi ve ontolojik görüşleri arasındaki bağlantıya kanıt teşkil eder. Aristoteles'in *Metafizik*'te ortaya koyduğu "önce gelme" kavramının farklı anlamlarından hareketle, Mayhew ve Chen Aristoteles'in devletin bireyden önce geldiğini söylerken ne kastettiğini açıklamaya çalışmışlardır. Onlara göre, söz konusu öncelik töz-doğa bakımından önceliğe karşılık gelir. Diğer deyişle, birey devletten bağımsız var olamazken; devlet bireyden bağımsız var olabilir. Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere, Aristoteles'in bazı söylemleri devletinde bireyden bağımsız var olamayacağına işaret eder. Bu da Mayhew ve Chen'in yorumu için tehdit teşkil eder. Bununla birlikte, Mayhew ve Chen'in izlediği stratejinin doğru bir strateji olup olmadığı da tartışmaya açıktır. Çünkü Aristoteles'in bilimler arasında yaptığı sınıflandırmada, metafizik teorik bilimler arasında; politika ise pratik bilimler arasında yer alır. Dolayısıyla, politik bağlamda kullanılan bir kavramın açıklaması için, teorik eserlere başvurulması ne ölçüde doğrudur tartışılır.

KAYNAKÇA

- ARİSTOTELES, (2016). *Politika*, (çev. Mete Tunçay), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ARİSTOTELES, (2017). *Fizik*, (çev. Saffet Babür), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ARİSTOTELES, (2010). *Metafizik*, (çev. Ahmet Arslan), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- CHEN, Siyi, (2016), "The Priority Argument and Aristotle's Political Hylomorphism", *Ergo*, III:16, s. 421-443.
- CLEARY, John, J., (1998). *Aristotle on the Many Senses of Priority*, Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville.
- MAYHEW, Robert, (1997). "Part and Whole in Aristotle's Political Philosophy", *The Journal of Ethics*, I: 4, s. 325-340.
- PERAMATZİS, Michail, (2011). *Priority in Aristotle's Metaphysics*, New York: Oxford University Press.
- ROSS, David, (2014). *Aristoteles*, (çev. Ahmet Arslan), İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.